

Josep Gordi
Cap de l'Àrea de Geografia

LA FREQUÈNCIACIÓ TURÍSTICA DEL MEDI NATURAL EN EL VALLÈS ORIENTAL

66

Introducció

La comarca del Vallès Oriental, a causa de la seva proximitat a Barcelona, a les bones comunicacions i als seus atractius paisatgístics, pateix una forta densitat industrial. Només cal tenir present que hi ha més de 3.000 indústries censades. També hi ha una forta concentració urbana, ja que en el 1991 hi havia 262.513 h. que majoritàriament viuen en nuclis urbans. I finalment hi ha elevada dotació d'infraestructures, sobretot d'autopistes i ferrocarrils.

El planejament urbanístic municipal intenta ordenar els tres nivells abans mencionats, encara que en alguns casos ha arribat tard, com són les urbanitzacions dins de paratges naturals o la forta densitat urbana d'alguns barris. Els plans d'ordenació urbana tenen un inconvenient o una limitació, pel que fa al tema del medi ambient, que és el caràcter estrictament municipal. Restar limitat al terme municipal fa difícil aconseguir una bona gestió i protecció del medi natural, per tant, són necessàries actuacions d'àmbit superior, ja sigui comarcal o nacional.

Els tres grans grups de problemes mediambientals que afecten la comarca són la contaminació de les aigües, els residus urbans i industrials i la protecció dels espais naturals. Pel que fa al primer tema, la conca del Besòs ha patit continuament abocaments incontrolats que moltes vegades han estat notícia en els mitjans de comunicació, en el sentit que el Besòs o qualsevol dels seus afluents sembla qualsevol cosa, menys un riu. Sobre aquest tema NARCÍS PRAT, que en aquesta mateixa revista presenta un article sobre la conca del Besòs, indica que en el 1991 només un 12% de la conca del Besòs es troba en estat natural. Davant d'aquesta real i greu situació, el Departament de Medi Ambient i el Consorci per a la Defensa de la Conca del Besòs treballen per establir un sistema de depuradores que, segons aquests organismes, al final del 1995 ha d'estar en funcionament. Encara que les depuradores no solucionen totalment el problema de l'aigua, ja que la conca del Besòs està sobreexplotada i no permet cobrir les necessitats de la població i de les activitats econòmiques, i s'ha d'importar aigua d'altres conques. Per tant la possible i futura solució passa per una nova gestió de l'ús de l'aigua.

El problema dels residus és també força greu, ja que en la comarca hi ha 349 abocadors incontrolats censats. A més, dins la comarca hi ha una

forta concentració d'empreses anomenades d'alt risc, perquè manipulen substàncies perilloses. També el Departament de Medi Ambient, i en aquest cas el Consell Comarcal, ha dut a terme una campanya per clausurar els abocadors incontrolats i reduir la producció de residus tòxics a partir, sobretot, d'acords amb les empreses productores. Ara bé, l'eliminació definitiva dels abocadors dependrà de la conscienciació de la població i de les empreses, ja que sense aquesta col·laboració apareixeran nous abocadors.

La protecció d'espais naturals està en funció de la legislació del govern central i de la Generalitat. Aquesta darrera institució ha redactat diferents lleis sobre aquesta temàtica, de les quals la Llei 12/1985 d'espais naturals és una de les més importants. Aquesta norma menava la redacció d'un Pla d'espais d'interès natural, que en l'actualitat està pendent d'aprovació definitiva del Consell Executiu de la Generalitat. Aquest Pla, preveu, dins del Vallès Oriental, protegir els espais següents: Cingles de Bertí, la Sauva Negra, indrets de Castellar i Castellarçol, Sant Mateu-Cel·lecs, Montnegre-Corredor i Montseny. Tot plegat representa més d'un 25% de la superfície comarcal. D'aquesta relació d'espais només en els tres darrers la Diputació de Barcelona ha creat o crearà un Parc Natural.

El lleure en els espais naturals

Des de sempre hi ha hagut una tradició de passar certes diades en mig de la natura, tal com passava en els aplecs o pelegrinatges a ermites o santuaris, que també tenien un to festiu i gastronòmic. Però des dels anys seixanta, amb la generalització de l'automòbil i el creixement urbà, el desplaçament de les persones a espais naturals és molt més comú en la major part dels caps de setmana de l'any, per tal de respirar aire pur, passejar entre boscos i camps, recollir productes del bosc, etc., o sigui, aconseguir una certa "sensació de natura" que la ciutat, malgrat els seus parcs i jardins, no pot oferir.

Aquest lleure generalitzat sobre el medi natural, com són els pícnic improvisats sota qualsevol bosc on s'arribi en cotxe, l'acampada lliure, el trial o el motocròs i, fins i tot, els horts marginals que apareixen al costat de qualsevol riera o vessant erm del costat d'una ciutat, han provocat importants degradacions, tal com són l'augment

Pujant a santa Fe del Montseny (Foto Sunyol-Sánchez)

dels incendis, l'abandonament de deixalles, la desaparició de fonts, la destrucció de vegetació i fauna, etc.

És inqüestionable que els ciutadans tenen dret a aquest lleure sobre espais naturals. Ara bé, cal desenvolupar el civisme i el respecte cap a la natura, conjuntament amb una bona planificació d'aquest lleure, per tal d'evitar les actuals i contínues degradacions. Aquesta planificació, per tal de ser efectiva, ha de ser a tres nivells, que corresponen als tres esglaons de l'Administració: el municipal, el comarcal i el nacional. Una classificació semblant la va ser presentada per A. JONCH⁽¹⁾ en una ponència de la XXXIII Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos. Ell exposava la necessitat que existissin tres anells verds al voltant de la ciutat de Granollers: parcs naturals, miniparcs perifèrics i en tercer lloc els anomenats reductes urbans. La filosofia que hi ha darrera proposta és molt semblant a la que es presenta en aquest article, establir una xarxa d'espais naturals amb el doble objectiu de protegir la natura i facilitar el lleure dels ciutadans. En contrapartida, hi ha les diferències següents: la inclusió d'elements culturals en la proposta d'A. JONCH, el fet que els anomenats reductes urbans poden ser considerats com una categoria inferior als parcs municipals, tant per l'extensió com per les característiques i en tercer lloc, que els miniparcs perifèrics coincidirien amb els parcs municipals. En conclusió, totes dues propostes poden complementar-se i podrien servir com a base per una xarxa d'espais naturals protegits del Vallès Oriental.

1. El primer nivell el formarien els parcs municipals, entenent com a tals els formats sobre la base d'espais naturals existents, i per tant, excloent-ne els jardins o els parcs creats per l'home. Aquests parcs protegirien petites àrees d'interès natural o simplement paisatgístic, tenint especial cura que les més properes a la ciutat. L'Ajuntament n'hauria de ser el principal impulsor i gestor. Aquests Parcs han de tenir àrees preparades per rebre una intensa freqüentació. Per tant, hi ha d'haver aparcaments, camins senyalitzats, indrets per jugar els infants, zona de pícnic. Una zona del Vallès Oriental on es podria du a terme un parc d'aquestes característiques seria la zona de Gallecs, dins la qual, a part de mantenir el seu caràcter agrícola, es podrien establir àrees d'esbarjo intens, itineraris amb bicicleta i fins i tot una àrea per crear i mantenir horts familiars dotats d'aigua corrent. Aquesta situació permetria eliminar tots els horts il·legals que hi ha i fer desaparèixer una imatge pròpia del tercer món.

2. Els parcs comarcals serien espais naturals d'àmbit mitjà o reduït d'important interès paisatgístic. El Consell Comarcal podria ser la institució encarregada de impulsar aquests parcs. L'objectiu seria la conservació d'espais natu-

(1) JONCH, A. (1987): "Una xarxa verda a l'entorn de Granollers", XXXIII Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos, Ed. Museu de Granollers.

Un dia festiu al Turó de l'Home (Foto Sunyet-Sánchez)

rals i l'existència d'àrees d'esbarjo intens dins dels parcs, tot seguint el model del parc municipal. En la nostra comarca tenim la curiosa situació de tenir un espai natural sota iniciativa privada. Es tracta de l'anomenat "espai natural de Sant Miquel del Fai", que ofereix tot un seguit de serveis.

3. Els parcs naturals són els únics que tenen una tipologia jurídica, encara que només el Parc Natural del Montseny està reconegut per llei, ja que el Parc del Montnegre i el Corredor, com el futur Parc de la serra de Marina, són resultat d'un Pla especial dut a terme per la Diputació de Barcelona, encara que aquest fet no priva de ser reconeguts en el futur com a Parcs Naturals. Els objectius d'aquests Parcs són mantenir un equilibri entre les activitats de l'home i els recursos naturals i crear espais que ofereixin un marc per a l'educació ambiental, el lleure i la recerca. Si funcionés una bona xarxa de parcs municipals i comarcals, es produiria una veritable descongestió de visitants en els parcs natu-

rals, fet que permetria que aquests es dediquessin, sobretot, a l'educació ambiental i a la recerca.

Del conjunt de parcs naturals, el del Montseny té unes característiques pròpies, tant pel que fa a la singularitat paisatgística com als problemes derivats de la freqüentació. Les veus d'alerta sobre l'excessiva càrrega de visitants que pateix el massís ja fa anys que es fan sentir. Per exemple, en el 1984 J. NUET i J.M. PANAREDA⁽²⁾ esmentaven els perills de subsistència de determinats elements biològics de la vall de Santa Fe. Més recentment M. BOADA⁽³⁾ indicava que en els darrers anys han desaparegut diferents espècies animals del massís i d'altres han vist empobrida la seva àrea de distribució. D'altra part, el Servei de Parcs Naturals de la Diputació de Barcelona, tal com ho ha expressat repetidament en la premsa, nega totes aquestes afirmacions.

Deixant de costat aquesta controvèrsia hi ha uns quants punts que són força evidents i que poden ajudar a entendre aquesta situació:

- a. El Montseny forma part de l'anomenat anell verd, segons la Diputació de Barcelona, que encercla l'àrea metropolitana de Barcelona. Aquest anell de parcs ha de fer, entre altres, les funcions de pulmó verd i, per tant, actuen com a àrea d'esbarjo. Dins d'aquest marc podem entendre que el Montseny rebi més d'un milió de visitants anuals.
- b. El Parc Natural del Montseny té bona part dels equipaments, públic i privats, ubicats en la vall de Santa Fe, o sigui, en el cor del parc. Tot al contrari del que passa en els parcs europeus, sobretot els parcs nacionals, en què els equipaments se situen en la perifèria o en la zona de pre-parc.
- c. Segons un estudi sobre l'afluència de visitants fet per la Universitat Politècnica en el 1986, el 87,7% dels visitants utilitzaven el vehicle particular com a mitjà de transport i un 72,8% feien servir com a via d'entrada la carretera de Sant Celoni. Davant d'aquestes dades cal assenyalar la conveniència de diversificar les entrades i estructurar la xarxa viària interior. També seria oportú localitzar els grans centres d'informació a l'entrada del parc i a peu de carretera, acompanyats d'àrees de pàrquing, zona de pícnic, petits itineraris pels voltants, etc.

(2) NUET, J. i PANAREDA, J.M. (1984): "Un crit d'alerta. La vall de Santa Fe del Montseny", Rev. *Sena d'or*, núm. 297, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

(3) BOADA, M. (1990): "El massís del Montseny, una preservació mal entesa" Rev. de Girona, núm. 159, Ed. Diputació de Girona.